

Oponentní posudek na disertační práci

Dudová, R. 2007. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*.
Katedra sociologie, Univerzita Karlova v Praze, filozofická fakulta

Téma, které si Radka Dudová zvolila za objekt svého zkoumání – otcovství po rozchodu či rozvodu rodičů z hlediska prožívání a konstrukce mužů–, je tématem v České republice navýsost aktuálním. Indikátory rozvodovosti v ČR patří k jedněm z nejvyšších v Evropě: přibližně 50 % párů se rozvádí, v rámci těchto rozvodů je v 60 % přítomno alespoň jedno dítě. S problematikou otcovství po rozvodu se tak setkává značná část naší mužské populace.

Rozsáhlá disertační práce Dudové sestává ze dvou velkých částí. V té první autorka sděluje čtenáři teoretický a metodologický kontext. V té druhé pak výsledky svého výzkumu založeném na kvalitativním paradigmatu.

Jako oponent této práce rád hned na počátku svého posudku sděluji, že práci jsem navzdory její enormní délce přečetl s velkým zájmem. Budiž autorce ke cti, že mi mé čtení velmi usnadnila. Práce má logicky konsistentní strukturu, jednotlivé pasáže textu na sebe dobře navazují, autorka čtenáře při čtení hezky vede, takže čtenář neustále ví, z jakého důvodu mu autorka obsáhlé pasáže sděluje. Text je psán kvalitním jazykem, je na dobré stylistické úrovni, takže krátce řečeno, „dobře se čte“.

Předložená práce je velmi kvalitní a přináší české sociologii nové poznatky. Navrhuji, aby práce byla publikována, neboť se domnívám, že by mohla vhodným způsobem obohatit soubory textů k české sociologii rodiny. Před tím ale, než bude publikována, dovoluji si nyní poukázat na určitá problémová místa. Mé poznámky jsou vedeny snahou (subjektivní, pochopitelně) posunout text na ještě vyšší kvalitu.

Předně se autorka bude muset vyrovnat s délkou práce. Méně někdy znamená více a pro tento text to rozhodně platí. Především na první stovce stran se mnohdy objevují informace, které se opakují. Je také otázkou, zdali je třeba celé pojednání v první kapitole brát z gruntu až od Durkheima. Ačkoliv se tato kapitola velmi hezky čte a přináší českému čtenáři nové a zajímavé informace z francouzské sociologie rodiny, uvědomil jsem si na konci práce, že závěry výzkumu tuto kontextuální kapitolu ne beze zbytku potřebují – pro případnou publikaci proto doporučuji některé rozsáhlé škrty (ve spolupráci s výkonným redaktorem).

Nejsem si úplně jist, zdali předpoklad o tom, že český zákon o rodině a jeho repertoáry rodičovství, má v každodenním životě a každodenní rodičovské praxi takový vliv na jednání rodičů, jak by mohlo z textu na stranách 78-80 (a jednoznačně na str. 85: „Právo hraje jednoznačně významnou roli při určování, jakým způsobem by člověk měl plnit svou rodičovskou roli“) vyplývat. Stálo by za to zjistit, kdo z českých rodičů vlastně zákon o rodině zná, měl jej v ruce, četl jej. Domnívám se, že jich není příliš mnoho. Nepřeceňuje autorka působení tohoto zákona?

Při čtení pasáže na str. 92 o praxi svěřovat dítě po rozvodu výhradně matkám mě napadla otázka, zdali pohlaví soudce hraje v tomto rozhodování nějakou roli – straní soudkyně více matkám a soudci více mužům?

Na str. 100 oceňuji postřeh, že sociální vědy nemají výsledky zkoumání o tom, jak se muži po rozvodu vyrovnávají se situací, kdy jim nebyla dítě svěřeno do výchovy a ztrácejí se svým dítětem (dětmi) kontakt – tato skutečnost jistě byla motivem k sepsání celé práce. Jestliže ale autorka na stejné straně v následujícím odstavci říká, co je cílem její práce, bylo by asi vhodné, aby čte-

náři ještě sdělila, proč je hledání odpovědí na její otázky důležité – výsledky výzkumu Radky Dudové mají jistě svůj přesah do praxe rodinné politiky.

V metodologické kapitole oceňuji, že se autorka nenechala svést některými radikálními imperativy kvalitativní metodologie (vstupuj do výzkumu neovlivněn teorií a předchozí zkušeností) a že si dobře uvědomuje, že sociální svět je sice konstruován, ale že při této konstrukci hrají svou úlohu vnější mocenské diskurzy (já bych „staromódně“ strukturálně funkcionalisticky řekl „struktury“). Proto i já, tak jako autorka, považuji přístup Gubriuma a Holsteina za plodný a vhodný (str. 104). Navrhuji v tomto kontextu, aby autorka zavedla český ekvivalent pro výraz *analytic bracketing*. Celkově metodologickou kapitolu považuji za velmi cennou a přínosnou – mimo jiné i z toho důvodu, že plasticky ukazuje, jak náročná je metoda kvalitativního výzkumu a jak bláhoví jsou mnozí čeští studenti, když ji volí ve svých pracích z toho důvodu, že se při ní „nemusí počítat“. A při čtení pasáží kolem str. 121 mě napadlo, zdali by součástí výuky kvalitativních metod výzkumu nemělo být také základní školení v lingvistice a sociolingvistice.

Výsledky vlastního výzkumu jsou prezentovány jasně a přehledně. Čtenář není zahlcován, jak tomu někdy při kvalitativním výzkumu bývá, dlouhými ukázkami z transkripce rozhovorů, ale je seznamován s interpretacemi významů, které se v rozhovorech vyjevily. Oceňuji provázanost textu v těchto pasážích s výsledky z jiných výzkumů a s existujícími teoretickými poznatky, byť pocházejí z jiné výzkumné proveniencce (jinak to ale nešlo, neboť české poznatky nemáme). Velmi vhodné jsou jednotlivé mezizávěry. Zjištěná typologie repertoárů otců po rozvodu zní přesvědčivě.

V průběhu čtení, především závěrečných subkapitol, jsem si uvědomil jedno potenciální slabší místo celé práce. Autorka hodně hovoří o nejenom o otcovství po rozvodu, ale o otcovství obecně. Toto „obecné otcovství“ ovšem rekonstruuje pouze z výpovědí rozvedených nebo separovaných otců. Sice říká, že „vychází z jejich zkušenosti otcovství jako takové, a tudíž lze tvrdit, že stejné repertoáry bychom objevili i u mužů žijících v úplných rodinách“ (str. 202), ale čtenář se musí ptát? Je tomu skutečně tak? Přinesl by kvalitativní výzkum otců, kteří žijí v rodině s dětmi, skutečně stejné výsledky? Zde je možná námět pro příští výzkum.

A po přečtení celé práce jsem si uvědomil ještě další potenciální slabší místo. Zdálo se mně, že se autorka ve svém výzkumu nepřiliš hluboce věnovala otázce, jak mnoho do percepce otcovství po rozvodu intervenuje fakt, zdali se muž po rozvodu relativně brzy oženil nebo začal žít s novou partnerkou v nesezdaném soužití.

Již v úvodu svého posudku jsem konstatoval, že recenzovanou práci Radky Dudové považuji za velmi kvalitní. Všechny připomínky, které jsem uvedl výše, jsou vedeny (subjektivní) snahou přispět před případnou publikací k ještě vyšší kvalitě textu.

Shrnutí: Předložená disertace Radky Dudové splňuje všechna kritéria na disertační práci kladená. Je to vyzrálý text, který je podložen výbornou teoretickou i metodologickou erudicí autorky. Plně proto doporučuji, aby práce R. Dudové byla přijata k obhajobě a aby autorka na jejím základě získal titul PhD.

Prof. PhDr. Ladislav Rabušic, CSc.

V Brně dne 30. 5. 2007

za správnost
R. Jermeno
Ad. včdy